

SERBEST BÖLGELER VE SERBEST BÖLGELERDE YABANCI PERSONEL ÇALIŞTIRMA ESASLARI

ÖZET

Ülkemizde kurulan 19 ayrı serbest bölgede faaliyet gösteren işyerleri, üretim ve yatırım teşviklerinden yararlandıkları gibi, bazı idari ve hukuki düzenlemelerden de muaftırlar. Bunlardan biri de yabancı personel istihdamı konusunda getirilen kolaylıktır. Serbest bölgede faaliyet göstermek üzere ruhsat alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler, Türk vatandaşı olmayan temininde güçlük çektikleri yönetici veya vasıflı personeli istihdam etmek isterlerse, serbest bölge müdürlüğü aracılığıyla Ekonomi Bakanlığından çalışma izni almaktadırlar.

Anahtar kelimeler: Serbest bölge, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, Ekonomi Bakanlığı, yabancı işçi.

1-GİRİŞ

Genel olarak serbest bölgeler, ülkelerin siyasi sınırları içinde olmakla beraber gümrük hattı dışında sayılan, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerlerdir. 06.06.1985 tarih ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu, ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve uluslararası ticareti geliştirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Serbest bölgelerle temel olarak ihracata dayalı yatırım ve üretim teşvik edilmiştir. 1987 yılından bu yana 19 serbest bölge kurulmuştur Bunlar; Mersin (1985), Antalya (1985), Ege (1987), İstanbul Atatürk Hava Limanı (1990), Trabzon (1990), İstanbul Trakya (1990), Adana Yumurtalık (1992), İstanbul Deri ve Endüstrisi (1992), Mardin (1994), Samsun (1995), Avrupa (1996), Rize (1997), Kayseri (1997), İzmir Menemen (1997), Gaziantep (1998), Tübitak-Mam (1999) Denizli (2000), Bursa (2000) ve Kocaeli (2000) Serbest Bölgeleri'dir. 2013 Aralık sonu itibarıyla bu bölgelerde toplam 57.000 kişi çalışmaktadır.

Serbest bölgelerde çalışmak isteyen yabancıya çalışma izni, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından değil, Ekonomi Bakanlığı tarafından verilir.

2- SERBEST BÖLGELERDEKİ AVANTAJLAR ve YABANCI PERSONELE ÇALIŞMA İZİNİ ALMA PROSEDÜRÜ

Serbest bölgelerde üretim yapmak, ülke içinde üretim yapmaya göre oldukça avantajlıdır. Zira, serbest bölgelerde vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerine dair hükümler uygulanmaz. Serbest bölgede elde edilen gelirler başta gelir vergisi olmak üzere, kurumlar ve kdv dahil bütün vergilerden muaftır. İşçi ücretlerinden gelir vergisi damga vergisi kesintisi yapılmadığı için işçilik maliyeti de düşüktür.

Serbest bölgede faaliyette bulunan firmalar yatırım ve üretim safhalarında Bakanlar Kurulu'nca belirlenen yatırım teşviklerinden yararlanabilir. Bu teşvik ve avantajlardan yerli ve yabancı bütün firmalar eşit olarak yararlanır.

Bir serbest bölgenin faaliyete geçmesinden itibaren 10 yıl süreyle grev ve lokavt uygulanmaz.

Serbest bölgedeki faaliyetlerle ilgili her türlü ödemeler dövizle yapılır.

Başvuru ve faaliyet süresince her türlü bürokrasi en aza indirilmiştir; özel sektör işletmeleri tarafından işletilirler.

Serbest bölgelerde; Belediyeler Kanunu, Pasaport Kanunu, Devlet İhale Kanunu ile benzeri ilgili diğer kanunların 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'na aykırı hükümleri uygulanmaz.

06.06.1985 tarih ve 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 10 uncu maddesine göre, serbest bölgelerde, faaliyet gösterecek işyerlerinde yabancı uyruklu yönetici ve vasıflı personel çalıştırılabileceği, buna ilişkin esasların yönetmelikte belirleneceği, belirtilmiştir. Bahsi geçen yönetmelik 10.03.1993 tarihli ve 21520 sayılı Resmi Gazetede ise Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği adı altında yayınlanmıştır. Söz konusu Yönetmeliğe göre, faaliyet ruhsatı alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler (kısaca kullanıcılar) ve bunların serbest bölge içinde bulunan işyerleri ile bu işyerlerinde çalışanlar, Türkiye Cumhuriyeti çalışma mevzuatı hükümlerine tabidirler. Bu anlamda, Türkiye sınırları içindeki işyerleri için öngörülen asgari ücret ve fazla çalışma esasları bu bölgedeki işyerleri ve bu bölgeyi işleten işletmeler için de geçerlidir. Söz konusu işyerleri, serbest bölge içinde çalıştırma ihtiyacı duydukları yabancı yönetici ve nitelikli personel için "Yabancı Personel Çalışma Belgesi" almak zorundadır.

"Yabancı Personel Çalışma Belgesi" almak için söz konusu Yönetmeliğin ekinde yer alan matbu form ve eklerinin doldurulup imzalanması ve bu belgelerin serbest bölge müdürlüğüne verilmesi gerekir. Serbest bölge müdürlüğü de bu müracaatı Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğüne iletir. Serbest Bölgeler Genel Müdürlüğünce uygun görülen müracaatlar için "Yabancı Personel Çalışma Belgesi" düzenlenir.

Serbest bölge içinde faaliyette bulunan kullanıcılar (faaliyet ruhsatı alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler) ile bunların yanlarında çalışan işçiler hakkında yabancı uyruklular da dahil olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti Sosyal Güvenlik Mevzuatı hükümlerine göre işlem yapılır. Ancak, Türkiye ile diğer ülkeler arasında sosyal güvenlik konusunda yapılan sözleşmeler varsa, bu sözleşme hükümleri de dikkate alınarak uygulanır. Sosyal Güvenlik Kurumlarına yükümlülere sigorta primleri döviz veya Türk Lirası olarak ödenebilir. Hak sahiplerine tediyeler ise bu kurumlar tarafından Türk Lirası olarak yapılır.

Dış Ticaret Müsteşarlığı serbest bölgelerde çalıştırılacak yabancı uyrukluların nasıl çalışma izni alacaklarını yayınladığı ve sonralarında da yenilenen mevzuatla güncellenen bir Genelgesi (1998/3) ile daha ayrıntılı olarak açıklamıştır. Söz konusu Genelgeye göre, 3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanununun 10 uncu ve Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliğinin 18 inci maddelerine istinaden Müsteşarlık tarafından yabancı personele "çalışma izni" verilebilmesi için, "Yabancı Personel Başvuru Formu"nun ve eklerinin bir dilekçe ile Dış Ticaret Müsteşarlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Çalışma izni almak için yapılacak başvurularda, müracaat edilen kişinin firma sahibi veya ortağı olası halinde, diploma tercümesi ve sureti aranmamaktadır.

Yabancı personele çalışma izni verilirken dikkate alınan kriterler söz konusu Genelgede açıklanmıştır: Buna göre, serbest bölgede çalışacak yabancı personelin kullanıcı firmanın sahibi veya ortağı olması halleri dışında, yurt içinden temininde güçlük çekilen yönetici veya vasıflı personel olması gerekmektedir. İlgilinin uzmanlığını diploma ile belgelemesi istenmekte, ancak diplomasını ibraz edemiyorsa sertifika veya daha önce çalıştığı firmalardan alacağı referanslarla da uzmanlığın belgelendirilmesi gerekmektedir.

Öte taraftan bu yabancı çalışacağı Firma hakkında da kriterler vardır ve bunlara da bakılmaktadır: Yabancı personel istihdamı taleplerinde, kullanıcıların Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu'nda belirtilen sayıda Türk işçisini istihdam edip etmediğine bakılmaktadır. Faaliyet ruhsatında belirtilenden daha az sayıda Türk işçi çalıştırılıyorsa bu talebe olumlu cevap verilmemektedir. Firma tarafından Faaliyet Ruhsatı Müracaat Formu'nda belirtilenden daha fazla yabancı personel istihdam edilmek istenmesi durumunda ise gerekçenin açıklanması istenmektedir.

Çalışma izni verilen yabancı makul bir süre içinde çalışmaya başlamadığı tespit edilirse ya da Türkiye'de geçerli Sosyal Güvenlik Mevzuatı hükümleri çerçevesinde sigorta kaydının yapıldığı belgelendirilemezse (Türkiye ile diğer ülkeler arasında sosyal güvenlik konusunda yapılan sözleşmeler kapsamına giren yabancı personel bu sözleşmelerin hükümlerinden de yararlanabilir.) çalışma izin belgesi iptal edilmektedir.

Bir ağır yaptırım da söz konusu yabancıyı istihdam etmesi gereken işyeri için getirilmiştir: Yabancı personelin serbest bölgede çalışması için verilen çalışma izin belgesi ile Türkiye’de çalıştığına tespiti halinde, ilgiliyi istihdam eden kullanıcının faaliyet ruhsatı Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği’nin 14 üncü maddesi hükümleri çerçevesinde iptal edilmektedir.

Serbest bölgede çalışmasına izin verildiğini gösteren Çalışma İzin Belgesinin sorumluluğu o yabancıyı istihdam eden gerçek veya tüzel kişiye aittir. Dolayısıyla bu belgeyi yabancı personeli istihdam ettiği süre boyunca saklaması gerekir. Çalışma İzin Belgesinin herhangi bir sebeple kaybedilmesi halinde durumun Dış Ticaret Müsteşarlığına bildirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, işten ayrılan veya çalışma izni iptal edilen personelin çalışma izin belgesinin aslı ilgili kullanıcı tarafından 1 hafta içerisinde Dış Ticaret Müsteşarlığına iade edilmelidir.

3- SONUÇ

Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancı kural olarak çalışma izni, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilir. Bu ana kuralın istisnalarından biri de 1985 Yılında yayınlanan Serbest Bölgeler Kanunudur.

Serbest bölgede faaliyet göstermek üzere ruhsat alan ve serbest bölgede belli bir işyeri bulunan gerçek veya tüzel kişiler, Türk vatandaşı olmayan temininde güçlük çekilen yönetici veya vasıflı personeli istihdam etmek isterlerse, Serbest Bölgeler Uygulama Yönetmeliği ekindeki formu, serbest bölge müdürlüğü aracılığıyla Ekonomi Bakanlığına göndererek çalışma iznini, söz konusu Yönetmelikteki diğer şartları da yerine getirmiş olmaları kaydıyla alabilmektedirler.